

УДК 330.8

І. Шафранська

(Тернопільський державний технічний університет імені І.Пулюя)

ВИДАТНІ ПОСТАТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ КІН.ХІХ-ПОЧ.ХХ СТ.

Першим дослідником економіки Галичини за умов розвитку ринкових відносин був Володимир Навроцький (1847 - 1882). У своїх працях він не ставить завдання теоретичної розробки проблем політичної економії, а широко використовує економічні категорії в аналізі економічного становища краю, становища трудового народу. Навроцький — прихильник трудової теорії вартості. В області економічної теорії український вчений піддав гострій критиці теорію “економічної гармонії” Ф.Бастіа, доводячи, що капіталістичне суспільство поділяється на антагоністичні класи — експлуататорів і експлуатованих, між якими не може бути ні спільних інтересів, ні “гармонії”.

З позицій революційного демократа розглядав соціально-економічні проблеми Галичини Остап Терлецький (1850 - 1902). Головне, на його думку, економічне питання — аграрне. Він пропонував вирішити його революційним шляхом, водночас вважаючи за можливе і доцільне й за умов існуючого устрою створювати господарства на ґрунті громадської власності на землю. Майбутнє людства Терлецький пов’язував із соціалізмом, водночас вважав, що Галичина ще не дозріла до революційного вибуху, оскільки “розвиток каліталізму тут ще не загострив до краю антагонізм між багатими і бідними”.

Михайло Павлик (1853 - 1915) в своїх працях головну проблему вбачає в ліквідації експлуаторського капіталістичного ладу і його заміну соціалістичним, яке намагався змалювати в деталях. Зокрема, на його думку, соціалістична економіка має базуватись на колективній власності громадян і колективному господарюванні. Він вважав, що перехід до соціалізму можна здійснити й еволюційним шляхом на ґрунті розвитку свідомості і розуму людей. Всі розумні люди, наголошував М. Павлик, повинні прагнути до соціалізму, переваги якого надто очевидні.

На рубежі двох століть чи не найпомітнішою постаттю суспільного життя не тільки Галичини, а й всієї України був Іван Франко (1856-1916). Основну причину соціальної нерівності і експлуатації І.Франко вбачав у приватній власності, тому її ліквідацію і заміну суспільною власністю на землю і всі інші засоби виробництва вважав першочерговим завданням. Здійснити це мислив без насильства, хоча й не виключав застосування радикальних методів. Надзвичайно великого значення І.Франко надавав політичній економії, вважаючи її найважливішою з усіх наук. Певний час він сам викладав політичну економію в робітничих гуртках Львова. І.Франко розробив українську політекономічну термінологію, адже до цього по всій Україні була поширена російська, німецька і польська термінологія.

Одним із перших розвиток української економічної думки кінця ХІХ початку ХХ ст. у світовому контексті поступу економічної науки висвітлив професор Йоанікій Шимонович (1885—1939). У підручнику “Історія політичної економії” він виділив особливий розділ “Україна”, в якому проаналізував погляди відомих вітчизняних економістів, за його виразом, європейського масштабу. На основі аналізу Й.Шимонович зробив висновок, який не тільки для того часу, але й сьогодні є сміливим та новаторським: “Українська нація, незважаючи на несприятливі умови, протягом короткого часу висунула цілий ряд поважних вчених на полі економічних знань”.